

ELI
BROWN

KUMMA

TAMMI

KUMMAT

ELI BROWN

Kuvittanut

KARIN RYTTER

Suomentanut

KAISA KATTELUS

TAMMI

HELSINKI

Tämä on fiktiivinen teos. Nimet, henkilöt, paikat ja tapahtumat ovat kirjailijan mielikuvituksen tuotetta. Osa perustuu totuuteen, mutta niitä on käytetty fiktiivisesti. Kummien paikat, tapahtumat ja ihmiset ovat keksittyjä, mutta paikoin todellisuus on antanut niihin aineksia. Alkuperäisamerikkalaiset ryhmät, jotka ovat mukana Sehannaliittoumassa, ovat mielikuvituksen tuotetta, mutta niiden esikuvana on ollut koillisamerikkalainen poliittinen ryhmittymä Haudenosauneen/Irokeesiliitto. Päätin mieluummin kehittää fiktiivisiä ryhmiä kuin esitellä virheellisesti todellisia alkuperäisamerikkalaisia henkilöitä ja heidän historiaansa sijoittamalla heidät maagiseen vaihtoehtoishistoriaan. Samanlaisia estoja minulla ei ole ollut Napoléon Bonaparten suhteen, ainoan historiallisen henkilön jonka olen sisällyttänyt kirjaan ja jonka tarinaa ja henkilöä olen muokannut mieleni mukaan. Alkuperäisamerikkalaisten kulttuurien keksiminen on ongelmallista etenkin siksi, että olen valkoinen mies, eikä ratkaisuni ole täydellinen. Yhteisen menneisyytemme monimutkaisuus ja merkityksellisyys herättää minussa nöyryyttä. Lisätietoa Haudenosauneesta/Irokeesiliitosta saa osoitteesta <https://americanindian.si.edu/sites/1/files/pdf/education/HaudenosauneGuide.pdf>.
Vaikka sain romaania kirjoittaessani apua Haudenosauneen/Irokeesiliiton asiantuntijalta, virheet ovat omiani.

Englanninkielinen alkuteos *Oddity* ilmestyi vuonna 2021
(Walker Books US, a division of Candlewick Press, 99 Dover Street, Somerville,
Massachusetts, USA)

Teksti copyright © Eli Brown, 2021
Kuvitus copyright © Karin Rytter, 2021
By arrangement with Writers House, New York and Ia Atterholm Agency, Sweden.

Suomenkielinen laitos © Kaisa Kattelus ja Tammi, 2022
Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
Taitto Indicio Oy, Helsinki

Painettu EU:ssa
ISBN 978-952-04-3204-1

*Benille, ensimmäiselle sanalleni,
ja Tonylle, joka viimeisteli porukkamme*

CLOVERIN MATKA

*Äiti, äiti, katsos vain,
ikioman kumman sain.*

*Pyykkää, tamppaa, luuttuaa,
sonnin nenän rengastaa.*

*Suru, murhe, kaikkoa,
en minä kummaa halua.*

*Tuli sammui, kuoli sonni,
äidin kaatoi huono onni.*

PERINTEINEN LASTENLORU

HARMI HARMIN SYNNYTTÄÄ

”Onko sinulla taas hiiriä kassissa?” Konstantin kysyi ja kääntyi satulassa katsomaan tyttärtään. ”Saataisempaa lemmikkiä ei löydä hakemallakaan.”

”Enhän minä ole pitänyt hiiriä sen jälkeen kun olin pikkulapsi”, Clover sanoi, puristi olkareppuaan tiukemmin ja veti hatun silmilleen. Ennemmin isä olisi varmaan ottanut vaikka kokonaisen pesällisen hiiriä kuin sen, mitä hänellä oli pussissaan.

”Kyllä minä kuulen että hypistelet siellä jotain. Kun täytät neljätoista, annan sinulle oman lääkärinlaukun, paitsi jos aiot säilyttää siinä voileipiä ja jyrsojaitä.”

Clover piti kielensä kurissa. Sen lisäksi, että hänen oli muistettava millä mittasuhteilla myrkyistä tehdään lääke, katsottava kavahtamatta mätää ja suolia ja pidettävä välineensä puhtaina ja järjestyksessä, isä halusi että hän itse oli aina siivosti, että hän oli hyödyllinen ja vaivaton kuin posliinilusikka. Ei hän kyllä olisi edes jaksanut väittää vastaan. He olivat olleet kaksi päivää hoitamassa perätilasynnytystä Sahahammaspreerialla, ja hän oli väsymyksestä sekaisin.

Hän tiesi näyttävänsä rähjäiseltä, vaikka tummat kiharat olivatkin kireillä leteillä. Lääkärin tyttären homma osasi olla sotkuista, ja oli kama-laa jos sekopäiset potilaat alkoivat repiä tukkaa. Hän oli hoitanut isän kanssa sairaita Kenturiovuoriston alarinteillä niin kauan kuin muisti. Hän auttoi isää jauhamaan rohtoja ja pitelemään potilasta leikkauksen aikana. Joskus hän jopa ompeli helppoja haavoja, liotti ensin langan brandyssa ja tikkasi ihmisen ehjäksi lujasti ja siististi.

Nyt hän liikahti satulassa ja olisi halunnut kikattaa tai kiroilla. Tai molempia. Clover katsoi isäänsä, joka oli itse kunnollisuus. Konstantin Elkinillä oli korkeat poskipäät ja komeasti suippeneva musta parta. Viime vuosina isän ohimoilla oli alkanut näkyä vähän harmaata. Hänen vaatteensa olivat nukkavieruja, mutta vaikka hän nytkin oli ollut kaksikymmentäkuusi tuntia pelastamassa äidin ja vauvan henkeä pienessä saviseinäisessä töllissä, liivinnapit olivat ojennuksessa – ikuinen herrasmies. Isä jopa pureskeli männynneulasia, jotta potilaat eivät joutuisi haistamaan hänen hengityksestään savutaimenta, joka oli hänen pääravintoaan.

He lähtivät nousemaan punasavisia rinteitä kohti kotia. Metsä kävi sankemmaksi, jossain yläöksillä säksätti orava. Cloverin mielestä mikään ei ollut huvittavampaa kuin äkäinen orava, oman puunsa pullea kuvernööri. Hän kikatti, ja se sai oravan äyskimään entistä kovemmin. Otuksen häntä liehui kuin sotalippu. Clover kipristi nenäänsä ja näytti hankin hampaitaan äyskähtäessään takaisin: ”Tsäf, tsäf!”

Hänen mahassaan murisi. Hän ei ollut ehtinyt syödä rusinapullia, jotka Henshawin leski oli hänelle antanut, ja nyt ne olivat kovia kuin tammen äkämät. Hän repäisi pullasta kuoren ja heitti sen puun alle, koska jopa kiukkuiset oravat ansaitsevat joskus jotain makeaa.

Isä vilkaisi häntä. Oli epäluuloinen. Kuinkahan tässä kävisi, jos isä saisi selville mitä olkarepussa oli piilossa? Mikään ei suututtanut isää niin kuin kumma.

Clover huomasi isän satulalaukusta heiluvat harmaat turkit, ja nälkä yltyi yhtä voimakkaaksi kuin väsymys.

”Onko nyt niin, että kun tässä ollaan kaksi päivää hoidettu potilasta ja saatettu maailmaan kuin ihmeen kaupalla terve vauva, ne raivaajat antoivat maksuksi pelkkiä valkohäntäjäniksiä?” Clover kysyi.

”Etanoitako olisit mieluummin ottanut? Ne olivat köyhää väkeä, kroška”, Konstantin vastasi. ”Köyhistä köyhintä.”

Yleensä Cloverista tuntui mukavalta, kun isä sanoi häntä kroškaksi – se tarkoitti murua – mutta jänikset saivat hänet kiukustumaan.

”Eikö me muka olla köyhiä? Kaikki maksavat vain nauriilla ja siiderikannuilla. Eihän noissa jäniksissä ole edes yhtään rasvaa. Katso housujasi. Olen paikannut ne niin monta kertaa että takamus on kuin tilkkutäkki.”

Konstantin huokaisi ja pudisteli päätään.

”Tämän takia minun hilkkani nauhat rispaantuivat ja aloin käyttää miestenhattuja”, Clover jatkoi.

Isä katsoi häntä kulmat kurtussa. ”Luulin että tykkäät pukeutua pojaksi.” Hänen viiksiensä takana lymyili hellä hymy.

”Käytän housuja, että voin istua kunnolla satulassa, koska puolet elämästä menee hevosenselässä. Käytän miesten käsineitä, koska ne on tehty likaantumaa eivätkä ne veny tai kulu.” Clover tajusi kuulostavansa itsekin kohta kiukkuiselta oravalta, mutta kun oli niin pitkään valvonut koston synnytyshuoneen ahtaudessa, tuntui hyvältä vähän huutaa. ”Ei minua huvita ratsastaa takapuoltani rakoille naistensatulassa vain siksi että tämä maailma on tehty miehiä varten!”

”Tee niin kuin tahdot”, isä sanoi.

Oli aivan isän tapaista antaa ymmärtää, että Clover oli valinnut tällaisen elämän omasta halustaan.

”Tuollaisella Prahassa koulutetulla lääkäriillä voisi olla ihan oikeita maksavia asiakkaita, jos me vain asuttaisiin vähän lähempänä Uutta

Manchesteria”, Clover väitti. ”Tai Brackenweediä. Tai mitä tahansa kaupunkia. Voitaisiin saada uusia vaatteita ja joka päivä tuoretta maitoa. Uudesta Manchesterista voitaisiin ostaa tärpättiä eikä tarvitsisi keittää männynpihkaa. Sitä ei saa pestyä pois millään! Ja sitten vielä kysyt, miksi en pukeudu leninkeihin.”

Isä oli hiljaa, salli hänelle tämän purkauksen osallistumatta siihen itse. Jos halusi isältä vastauksen, ei olisi kannattanut puhua Uudesta Manchesterista. Isä sulkeutui heti, kun menneet ajat tulivat puheeksi. Hän oli haudannut historiansa kuin vainajan.

Clover oli ollut vasta pikkulapsi, kun he olivat lähteneet Uudesta Manchesterista, eikä hän muistanut kaupungista yhtään mitään. ”Elämä kaupungissa on yhtä tuskaa ja kärsimystä”, Konstantin sanoi aina. Koska hänen puheessaan oli venäläinen korostus, kuulosti siltä kuin hän olisi sanonut ”tjuskaa ja karsimusta”. Tuskan ja kärsimyksen oikea nimi oli Miniver Elkin. Clover tiesi kuolleesta äidistään kolme seikkaa: hän oli ollut kummien keräilijä, hän oli kuulunut tieteelliseen seuraan jossa noita merkillisiä esineitä tutkittiin, ja hän oli kuollut traagisessa onnettomuudessa josta isä ei suostunut puhumaan.

Konstantinin sydän oli murtunut, ja siitä syystä Clover ei ollut koskaan kävellyt Uuden Manchesterin ruuhkaisilla kaduilla eikä käynyt äitinsä haudalla. Kaikki sanoivat, että Konstantin Elkin oli aulis ja avokätinen lääkäri. Mutta Clover tiesi, että hän piti paljon itsellään, omana tietonaan. Hänen korkea oppinut otsansa oli kuin komero, johon hän oli lukinnut salaisuutensa.

Nyt Cloverilla oli oma salaisuutensa, jännittävä salaisuus. Hän tarkkaili tiukasti isän takaraivoa, avasi olkarepun ja työnsi sinne kätensä.

Sormea poltti niin että häneltä pääsi henkäisy. Purevan kylmä! Hän raotti reppua päästääkseen sisään valoa.

Esine olisi voinut olla ihan tavallinen jääkoukku: kotkankynttä muistuttava rautakoukku ja yksinkertainen puukahva, harmaa ja säleinen.

Clover ihasteli sitä, sepän vasaran jättämiä kuoppia sen kyljessä. Jos sen kiillottaisi, se voisi jopa käydä isän lääkärinvälineestä.

Hän oli löytänyt Jääkoukun lehtien alta ollessaan viime viikolla sienessä järven länsipuolella. Samanlaisilla kapineilla kannettiin jäälohkareita hienoissa kaupungeissa, joissa ruokaa pidettiin viikkokausia kylmänä jääkellareissa. Salamanterijärvellä, jonka rannalla Clover asui, oli savustustupia mutta ei jääkellareita. Kenelläkään hänen tutullaan ei ollut tällaista työkalua, mutta tämä ei ollutkaan mikään tavallinen jääkoukku.

Heti koskettaessaan sitä hän oli tajunnut, että se oli kumma. Rauta oli jääkylmää, vaikka ympäröivät kivet olivat lämpimiä iltapäivän auringossa. Hän ei ollut ehtinyt tutkia sitä kunnolla eikä hämmästellä hyvää tuuriaan, koska samalla hetkellä isä oli karjaisut, että hevoset piti satuloida, oli lähdettävä preerialle. Nyt, monta päivää myöhemmin, esine oli yhä jännittävän kylmä.

Ei asiaa käynyt kieltäminen: Jääkoukku oli kumma, se siis kuului niihin tarunhohtoiisiin esineisiin, joita äiti oli kerännyt ja joista isä ei suostunut puhumaan.

Isä ei tiennyt, että Clover oli tutkinut *Poikkeavien esineiden rekisterin* numeroita neljä, seitsemän ja kaksikymmentäyksi, joita heidän vuokraemäntänsä, Henshawin leski, piilotteli ruokakomerossaan riepujen ja laventelikimppujen alla. Aina kun emäntä torkkui lieden ääressä, Clover lehteli hauraita sivuja ja opetteli niitä ulkoa.

Öisin kiehtovat esineluettelot valvottivat häntä. Espanjassa oli Kalaverkko, joka pyydysti saaliinsa kypsänä, yrteillä ja voilla maustettuna. Eteläisessä rannikkokaupungissa Juniperissa oli Nappi, joka vihelsi iloista sävelmää aina kun satoi. Clover oli painanut mieleensä, mitä siitä sanottiin:

Aina kaupungin perustamisesta lähtien ovat pormestarit kantaneet nappia ylpeinä takissaan. Juniperissa järjestetään joka maaliskuu musiikkijuhlat, joihin kutsutaan säveltäjiä esittämään omia sovituksiaan Napin melodiasta. Tulijoiden kannattaa ottaa mukaan sateenvarjo ja maistella paikallista erikoisuutta, kermaista mereneläväpiirakkaa...

Mutta vaikka Clover kuinka opetteli ulkoa, eniten häntä kiinnostivat puuttuvat palat. Ruokakomeron rekisterit olivat ajastaan jäljessä, ja niiden luettelot olivat epätäydellisiä. Hän halusi kuollakseen tietää, mitä muita ihmeitä maailmassa lymyili. Oloa ei helpottanut, että jokaisen numeron ensimmäisellä sivulla oli tällainen varoitus:

Tiedoksi, että tämä rekisteri sisältää tahallisia virheitä ja silkkoja seipitteitä. Turvallisuussyistä kummien olinpaikat on jätetty kertomatta. Varkaustapausten vuoksi tiettyjä kokoelmia ei voi enää esitellä julkisesti. Pyydämme kaikkia ilmoittamaan lähimmälle sheriffille varkaista ja rikolliskauppiaista.

Tekstin tarkoitus oli masentaa varkaat mutta se masensi myös Cloverin, sillä se langetti jokaisen esineen ylle unenomaisen epävarmuuden tunnun. Jokainen lehdessä esitelty esine oli yhtä aikaa kiehtova ja epäuskottava. Peili joka johti toiseen maailmaan, puhuva Kukko joka oli kohonnut armeijan everstiksi, Sateenvarjo joka vangitsi salamoita... Clover ei koskaan voinut olla varma, mitkä kummat olivat todellisia ja löytyivät jostain maailmalta, ja mitkä taas Kummalogien seurassa keksittyjä hämäyksiä. Ennen Jääkoukun löytämistä Clover oli pelännyt että kaikki kummat olivat samanlaista haihattelua, jota aikuiset joskus harrastavat, toivomuskaivojen, tähdenlentojen ja joulupukin kaltaisia satuja.

Mutta nyt hänellä oli tietoa. Nyt hän oli koskettanut totuutta.

Hän antoi hevosensa jättäytyä vähän jälkeen ja veti Jääkoukun repusta. Hän nosti sen aurinkoon ja tarkasteli valkeaa nukkaa, joka oli kerääntynyt metalliin kahvan viereen kosteuden muuttuessa huurteeksi. Tuntui kuin esineeseen olisi taottu itse talvi. Hän kosketti sitä kevyesti kielellään. Kieli jäi kiinni, jäätty metalliin silmänräpäyksessä. Hän repäisi sen vingahtaen irti.

Ihme, kummastus! Hän ei lainkaan tiennyt mitä kapineelle tekisi, mutta pelkästään sen piteleminen sai hengen salpautumaan. Hänen käteensä vapisi samalla tavalla kuin silloin, kun hän oli ensimmäisen kerran irrotanut syyjän isän skalpellilla.

Ei Jääkoukun kaltaisen perin juurin kummallisen esineen sopinut piileskellä uneliaalla Salamanterijärvellä. Clover tiesi, että se oli avain avarampaan maailmaan. Miksei hänestä voisi tulla äitinsä kaltaista keräilijää tai kenties samanlaista seikkailijaa kuin kuuluisa Aaron Agate, miksei hänkin voisi samota erämaissa etsimässä korvaamattomia esineitä ja kirjoittaa niistä rekisteriin? Ja koska hän oli isänsä tytär, hän voisi löytää kummille lääketieteellistä käyttöä. Nyt kun hän tiesi että ne olivat yhtä todellisia kuin kengät hänen jalassaan, tuntui että kaikki oli mahdollista: isorokon ja tulirokon parantaminen, ihmisluita nakertavien syöpäläisten karkottaminen. Sellaisille suunnitelmille isäkin varmasti hymyilisi hyväksyvästi.

Mutta koska isä voisi milloin tahansa kääntyä vilkaisemaan taakseen, Clover piilotti Jääkoukun rusinapullien alle, sulki repun ja lupasi itselleen ettei enää katsoisi sitä ennen kuin olisi yksin.

Kohta oltaisiin kotona. He kääntyivät kapealle polulle, joka kulki järveä reunustavien kallioiden viertä. Siinä he pysäyttivät hevosensa ja tähyilivät yhdessä järvellä liikkuvia veneitä. Järvi loisti smaragdinvihreänä aamupäivän auringossa. Tapansa mukaan Clover yritti hahmottaa rantojen muodossa salamanteria. Mutta hänestä järvi muistutti enemmän pörtyneen naisen kättä.

KIEHTOVA
FANTASIALÄNKKÄRI
KUVITTEELLISESTA
POHJOIS-AMERIKASTA

Peili joka johtaa toiseen maailmaan, tulitikut jotka voivat pysäyttää ajan, sulkakynä joka kirjoittaa eri kielillä – kummat ovat tavallisia esineitä joilla on epätavallisia ominaisuuksia. Clover Elkin asuu Kenturiovuoristossa ja auttaa lääkäri-isäänsä potilaiden hoitamisessa. Hän on kiinnostunut kummista ja tutkii isältään salaa *Poikkeavien esineiden rekistereitä*. Salaa siksi, että Cloverin äiti on ollut kummien tutkija ja keräilijä ja kuollut kun Clover oli vauva.

Yhdistyneiden osavaltioiden rajan takana on Ranskan Louisiana ja jännitys maiden välillä kasvaa koko ajan. Clover joutuu pakenemaan kotikylästään isänsä murhaajia. Matkalla kummalogien luo hän kohtaa puhuvan Kukon ja salaisuuksia ahmivan Hatun, ja koko ajan Cloveria jahtaavat roistot, joiden päällikkö on Vuoren noita, rajasetujen pelottavin olento.

Ensimmäinen osa vauhdikkaasta ja omaperäisestä fantasiasarjasta saa lukijan pidättämään henkeään jännityksestä: pystyykö Clover voittamaan noidan ja pysäyttämään sodan? Kaisa Katteluksen upea suomennos lisää lukunautintoa.

”Jännittävä ja omaperäinen sekoitus seikkailua, taikuutta ja vaihtoehtoista historiaa. Kummat on tarinankerrontaa parhaimmillaan.” – JONATHAN STROUD, BARTIMEUS-TRILOGIAN TEKIJÄ

KANNEN KUVAT: KARIN RYTTER

www.tammi.fi

N84.2

ISBN 978-952-04-3204-1